

רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל

ה"חזון איש"

בענין שיעור מיל*

שלו

קנאתי להאמת הנעדרת במכתבם, כמה מן הקושי הוא לשון הגמ' פסחים צ"ד א' א"ל אנא ביממא הוא דאמרי ורבנן הוא דקטעו דקחשיבי כו' הלא ר"י ג"כ חשב הא דמקדמי ומחשכי בכלל היום אלא שלא פירש כמה מעה"ש עד נה"ח, ולישנא דקא טעו דקא חשבי משמע דלא הוי להו למחשב רק יממא, וגם כל האריכות לא תתכן על כוונה זו, והו"ל למימר שיעור מעה"ש עד נה"ח לא ר"י אמרה, וגם לשון אמר לך ר"י לא שייך שזה נופל במקום דאיכא ב' צדדים, אבל אם ר"י לא אמרה הלא טעותא היא מה שאמרו לימא תהוי תיובתא דר"י, גם עיקר הדבר שידונו בגמ' על דבר שלא בא לעולם כיוון דר"י לא אמרה מעולם, ואם רצו בעלי תלמוד למסור לנו דלא אמרה ר"י הוי להו בגמ' לקבוע בגמ' לעיל תיבות [וסבר עולא] מעה"ש ועד הנץ כו', ומה מיושב הוא פי' הגר"א דבאמת לשון ר"י בברייתא אחד מעשרה ביום ולישנא דרבא אחד מששה ביום על משקל אחד נאמרו וכמו ששה דרבא הן חוץ מעובי הרקיע כן עשרה דר"י הן חוץ מהילוך עובי הרקיע, ואם עשרה פרסאות ביום דאמר ר"י היינו מנה"ח עד שקה"ח קשיא גם לר"י, וזו ידעו בגמ' דסיומא מעה"ש עד נה"ח לאו ר"י אמרה ולא קשיא עליו משיעורא ה' מיל, אלא דסבור בגמ' דבעיקר מימרא דר"י י' פרסאות ביום לא טעו תלמידיו דחשיב מעה"ש עד צה"כ, ומשני דתלמידיו טעו גם בזה דר"י מנה"ח עד שקיעה קאמר והם סברו מעה"ש עד צה"כ, וכל המעיין מלא חדוות גיל מאור האמת אשר בפירוש הזה ואשר אינו נותן מקום לנטות ממנו, ולא די בזה אלא שהדבר מפורש בירו' שהרי מהלך החמה ביום בינוני היינו י"ב שעות ממקום הזריחה עד מקום השקיעה ת"ק שנה כדאמרו חגיגה יב' א' ופ"ד דתמיד דאורך כל העולם ממזרח למערב הוא חד שיעורא כמן הארץ עד לשמים, ומן הארץ עד לרקיע ת"ק שנה כדאמרו לק' בסוגיין, ואורך העולם ממזרח למערב ע"כ ממקום הזריחה למקום השקיעה דהיינו י"ב שעות כטבע העיגול דאלכסון העיגול הוא האורך ואם נחשוב מעה"ש עד צה"כ כבר נתקצר האורך, וכן הוא בהדיא בגמ' בתמיד שם שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה כו' ועל זה מסקינן דאידי ואידי חד שיעורא ויהיב טעמא להא דבאמצע הרקיע אין מסתכלין בה אלמא דאורך מנה"ח עד שקה"ח ת"ק שנה, ובירו' אמר ר"י דשיעור דהחמה מנסרת ברקיע דהיינו מעה"ש עד הנץ הוא מהלך נ' שנה, ובזה סיים ר"י בירו' דזה אחד מעשרה ביום אלמא דאחד מעשרה ביום היינו דנחשב היום מנה"ח עד שקה"ח ונחלקהו לעשר חלקים והיינו שעה וחמש שעה, וביום שגילה הגר"א את הדבר, הכריזו ברקיע הזהרו באלהיו ובתורתו שגלה רז זה לבני ישראל.

אחרי שבתה"ד קבע כן להלכה וסתם כן בשו"ע והוכרע כן בראיה מפורשת מן הירו' ע"י הגר"א, ודעת הר"מ לא נתפרשה ודאי אין לזוז משו"ע והגר"א, וכש"כ שאין להקל נגדם. ומש"כ לפרש דברי הר"מ והתה"ד והשו"ע על שעות גדולות מעה"ש עד צה"כ, אין ראוי כלל לדון בזה, דכל מקום שנזכרה שעה בגמ' ובפוסקים, ואין להלכה שבדבריהם קשר עם

* א.ה. בנידון זה יעויז בחזו"א או"ח סי' י"ג.

היום, כל שעה היא אחת מכ"ד, כמו שעות דשיעור הוצאת הנפש בנטבע, ושיעור שעה במליחה, וי"ב שעות דחידוש הלבנה, וה"נ בשיעור חימוץ ומליחה, שנזכר בתה"ד ובשו"ע, והאומר שהתה"ד והשו"ע לא כיונו על שעה ההשואה, אומר על יום שהוא לילה ועל עץ שהוא אבן, והר"מ במשנת ברכות שכתב שעות זמניות כונתו ז"ל דביום הארוך גם שיעור עה"ש מקדים לפני הנץ לפי חשבון אורך היום תהא השעה וחומש שעה יותר גדולה, כפי שתגדל שעה זמנית משעה ההשואה, וכן תקטן ביום הקצר אבל השעה ביום הבינוני היא שעה של אחת מכ"ד, אבל אם היתה כונת הר"מ דגם ביום בינוני השעה וחומש אינה שעה הרגילה כפי בני אדם, היה מפרש לה ומברר אותה כידו הטובה על רבינו ז"ל, ושפיר הוי ידע רבינו ז"ל דבאומרו שעה זמנית לא יצא ידי חובתו נגד הלומדים אבל קושטא קאי, דכונת רבנו שעה וחומש משעות המורגלות וביומי דניסן היא שעה אחת מכ"ד ומשתני לפי אורך וקוצר היום, ופירש סוגיא דפסחים כפי הגר"א, ובפסחים פי' הסוגיא כפרש"י, ולא ידענו הי מניהו אחרינייתא נומה שפסחים בסדר מועד לא מכרע כידוע שלא נכתבו על הסדר וכדאמרו במשנת רבנו הק' דבתרי סדרי אין סדר למשנה ואחרונה שהסוגיא מכרעת כמו שפירשה בברכות והסכימו על זה בשו"ע ובבהגר"א הכי נקטינן, וכבר קבלו כל ישראל עליהם הכרעת השו"ע, ובס' חיי אדם שהי' ספרו הוראה כמה דורות כתב י"ח מינוט*, וחס' לי' לאדם לומר שטעו רוב ציבור בזה, וכן המ"ב כתב י"ח מינוט.

ועיקר הערת מעכ"ת לפרש דברי התה"ד והשו"ע על שעה גדולה כבר נחת לזה הח"י אבל סיים אך סתימת לשון בעל תה"ד כאן וכ"ש לענין מליחה ושאר כל האחרונים לא משמע כן, הנה ראה את המציאה ולא הגביהה, כטבע המעיין האמיתי אשר האמת נר לרגלו. ואמנם לפי פרש"י אין מקום לדברי התה"ד אף אם נפרש ג' שעות דק"ש מעה"ש, דהכא אי אפשר לפרש דמהלך אדם בינוני י' פרסאות בי"ב שעות היינו יום שמעה"ש עד צה"כ י"ב שעות, וכאשר נסיר ב' שעה וב' חומשין ישאר היום ט' שעות ול"ו רגעים דא"כ לא מש"ל הא דאמר עולא פסחים צ"ג ב' מן המודיעין לירושלים ט"ו מילין שהרי בעה"פ בירושלים היום מנה"ח עד שקה"ח י"ב שעות, אבל אין ספק דהתה"ד ומהרי"ו [כן הביא הרי"ו] כדברי הגר"א, ונראה דכן פירשו עוד ראשונים, ופי' הגר"א אינו פירוש חדש שכבר נחית רש"י לזה שמדברי ר"י קשיא לרבא בתרתי דרבא אמר אחד משה ור"י אמר אחד מעשרה ופרש"י צ"ד א' ד"ה ח"ש, ר"י קחשיב לכולי יומא כו' מיהו בהא מותבין כו' הנה לא ניחא לרש"י לפרש דבאמת פריך לרבא בתרתי, משום דאיכא למדחי דר"י קחשיב לכולי יומא, והנה הרבה פעמים לא היה הירו' ביד רש"י ז"ל כי הכת"י ירו' לא היה מצוי ונמצא רק אצל יחידים, אבל כאשר מבואר בירו' דבאמת ר"י נמי לא קחשיב רק מנה"ח עד שקה"ח שפיר מתפרשת הגמ' דקשיא לרבא בתרתי, גם במהרש"א בח"א הביא את הירו', אבל לא הזכיר שזה נגד פרש"י, אבל אחרי שמצינו לתה"ד ומהרי"ו שנקטו למעשה דמיל י"ח מינוט דלא כפרש"י למדנו שהיו מן הראשונים שפי' ע"פ הירו' דלא כפרש"י וכבר מצינו זה בדברי הר"מ בריש ברכות. והנה נידון שיעור המיל בסוגיא דפסחים, ונידון כלות המשמרות, אינם תלויים זב"ז, וסוגיא דפסחים כבר נתפרשה, והנה יום בינוני הוא בימי ניסן ותשרי, והיינו דמנה"ח עד שקה"ח י"ב שעות, ודעת הגר"א דמשמרות כלות בנה"ח וג' שעות של ק"ש הם מנה"ח, ודעת תו' דמשמרות

* אה"מ: העירני הגר"א אולמן שליט"א חבר הביד"צ העדה החרדית, דבחכמת אדם (כלל ל' סעיף ט') כתב דיש להחמיר בדאורייתא דשיעור מיל הוא כ"ד דקות.

כלות עם עה"ש, והמ"א כ' דלדעת תו' ג' שעות דק"ש הוא מעה"ש, ולמש"כ אין זה מוכרח, ולדעת המ"א דג' שעות קבעו חכמים מעה"ש הן שעות זמניות מעה"ש עד צה"כ, אין בזה צל ספק, דמה להן לחכמים לעשות משפט מעוקל ליקח שעות אחרות, וכמש"כ במכתב הראשון, ומש"כ מעכ"ת אינו מובן לו, ומש"כ לפרש לשון הר"מ עד כלות רביע היום על כוונה סודית מפולפלת כאילו יש לכ' טינא בלב על האמת, וכן מש"כ שדברי ע"פ דברי הגר"א אינו מובן לי, והשאלה היא לדברי המ"א דכו"ע מודים דמעה"ש מנין, מלאכי המשמרות הן מלאכים מסוימים ממונים על כך ואין שר של עשיו ביניהן, ומיום שנברא לא אמר שירה כדאמר חולין צ"א ב', וניתן לו רשות לומר שירה ביום כשעלה עמה"ש, ואינני רואה שום קושיא על הגר"א, גם הגר"א לא דיבר קשות על פי' תו' רק כתב אם נקבע פירושם על יסוד דיום בינוני הוא י"ב שעות מעה"ש עד צה"כ אי אפשר לומר כן דזה שקר מפורסם ומבלעדי זה אין מכריח לפירו'.
 דין ש אי"ש.

החידושים
הנ"ל

טוב משה: ספר זכרון עמוד מס 207 אייזנשטיין, משה טוביה (1) {1} הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה